

Ivan Wolffers is arts,
wetenschapper en schrijver.
Hij heeft prostaatkanker.

Ivan Wolffers

‘Kunt u ons
ook vaccineren
tegen de
honger?’

Wat is de vraag?

In zijn oudejaarsconference sprak Youp van 't Hek zijn verbijstering uit over een samenleving waar we allemaal ons verhaal kwijt moeten, maar vergeten zijn wat de vraag eigenlijk was. Hoewel deze vorm van amnesie een aandoe-ning is van veel mensen, is het in de zorg met name een probleem. Daar is de vraag van de patiënt de basis voor het werk. Als je die vergeet...

De eerste keer dat ik in Bangladesh werkte, werd ik daar op harde wijze mee geconfronteerd. Het project waar ik aan deelnam, had als uitgangspunt dat in arme gebieden effectieve zorg vaak ontbreekt omdat artsen in principe gebieden opzoeken waar mensen wonen die hun diensten kunnen betalen. Mensen in de arme dorpen zijn afhankelijk van traditionele genezers die breuken kunnen helen, puisten weten te behandelen en die iets weten over de aanpak van slangenbeten en ook van de praatjes van rondtrekkende kooplieden die wondermiddelen aanprijzen. In het project werden bij voorkeur vrouwen aangenomen. Zes jaar lagere school voldeed. Het gaat niet om wat je allemaal geleerd hebt en in armoede niet toepasbaar blijkt, maar om de potentie nog alles te kunnen leren wat wél bij de omstandigheden past. In een busje vol vrouwelijke blotevoetendokters reden we naar de dorpen. Mijn rol was bescheiden. Ik was gevraagd om deze paramedics te trainen in eenvoudig medicijngebruik en ging mee om te zien met wat voor zorgvragen ze eigenlijk te maken hadden.

Tijdens die bezoeken werd er ook gevaccineerd. Moeders met hun kinderen stonden in een rij te wachten op hun beurt. Een oudere man vroeg me: ‘Kunt u ons ook vaccineren tegen de honger?’ Hij bleek een helder besef te hebben van het verband tussen ondervoeding en ziekte. Ik dacht: dat is dus de echte

vraag. En wordt er wel iets met die vraag gedaan?

Eenmaal gegrepen door dat inzicht, probeerde ik overal ter wereld in zulke projecten werk te vinden en meer te leren, iets wat resulteerde in een zekere radicalisering: ik werd van een huisarts (daar was ik voor opgeleid en dat had ik een tijdje geprobeerd te zijn) iemand die moest denken vanuit ‘public health’. Ik schreef daarover het boek *Masker van de armoede*, over de export van een vorm van geneeskunde die niet op vragen van mensen ingaat. In Indonesië mocht bijvoorbeeld niet eens gevraagd worden naar honger omdat anders oorzaak en gevolg zichtbaar konden worden, maar de behandeling van tuberculose was wel welkom. Was dat zorg als middel om de vraag te maskeren?

Ik denk dat ik in 1978 in Bangladesh meer heb geleerd over de zorg dan in mijn hele medische opleiding, omdat ik zorg in zijn kaalste vorm mocht zien functioneren. Eenmaal weer terug in Nederland heb ik me met overgave geworpen op projecten waarbij vragen van patiënten centraal stonden en al schrijvend gezocht naar mogelijkheden om de gebruikers van zorg de woorden en concepten te bieden om die vragen zo te formuleren dat de zorgverleners ze moeten begrijpen. Dat is anders dan de processen van paraprofessionalisering om de patiënt te leren – net zoals het beroemde hondje naar ‘His Master’s Voice’ – luisteren. De tijd is ondertussen toch wel voorbij dat we ons alleen druk maakten over bloeddruk en cholesterol, en niet over de manier waarop iemand eet en beweegt. Zou je zeggen. Maar terugkijkend op de discussies die in 2014 gevoerd zijn over de zorg, over ‘participatie’ van de patiënt – die tegelijkertijd aan banden wordt gelegd qua keuzemogelijkheden in de zorg – heb ik het gevoel dat we allang niet meer weten wat de vraag is. ■